

GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİNDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SÜRECİ ÜZERİNE

Abdullah AYAYDIN*

Özet

Sanat eğitimi bireylerin kişilik gelişimi ve topluma uyum sağlamasında önemli bir yer tutar. Sanat eğitimi aynı zamanda topluma estetik beğeni ve estetik algı açısından gelişmiş bireyler yetiştirmeyi de amaçlar. Çevre bilinci ve estetik duyarlılığı gelişmiş olan birey, sanat eğitimi sayesinde çevresindeki olayları daha iyi görebilir ve görsel kirliliğe karşı daha duyarlı yaklaşır. Sanat eğitiminin temel amacı bireyi sanat yoluyla eğitmektir. Eğitimin üç temel taşı, öğretmen, öğrenci ve eğitim programıdır. Eğitim programının temel öğelerinden birisi ölçme ve değerlendirmedir. Ölçme değerlendirme işlemi görsel sanatlar eğitiminde de önemli bir süreçtir. Çünkü öğretme ve öğrenme sürecinin çok önemli bir bileşeni olan ölçme ve değerlendirme doğru yapıldığında öğrenmenin kalitesini artırır. Ölçme ve değerlendirme süreci görsel sanatlar eğitiminde alana özgün bazı özelliklere sahiptir. Bu alanda bazı güçlükler yaşanabilmekte ve bu güçlükler bazen de sorunlara dönüşebilmektedir. Bu araştırma tarama modelinde tasarlanmıştır. Bu araştırmanın temel amacı; görsel sanatlar eğitiminde ölçme ve değerlendirme sürecinde yaşanan zorlukları ortaya koymak, bunlar üzerine tartışmak, bu alandaki yöntem arayışlarını tanıtmak ve öneriler sunmaktır.

Anahtar Sözcükler: Görsel sanatlar eğitimi, ölçme ve değerlendirme

Giriş

Günümüze kadar eğitimin birçok tanımı yapılmıştır. Yapılan tanımların bazı özellikleri vardır. Bu özelliklerden en belirgin olanları, eğitimin bir süreç olduğu ve bu sürecin sonunda insanın davranışlarındaki değişimdir (Kaya, 2006:4). Eğitimin sonunda bir davranış değişikliği amaçlandığına göre, davranış değişikliğinin yapıp yapılmadığının ya da ne kadar yapılabildiğinin bilinmesi gerekir. Başka bir deyişle, eğitimde başarıya ulaşıp ulaşılmadığının bilinmesi, davranış değişikliğinin bilinmesi ile paralellik göstermektedir. Öyleyse, eğitim sürecinde ölçme ve değerlendirmenin kaçınılmaz olduğu açıktır.

Ölçme ve değerlendirme kavramları birbiriyle yakından ilişkilidir. Öğrenmeyi ölçmek, öğrenmenin çıktısı olan yeterliğin, edimin veya ürünün uygun bir ölçme aracı ile sayısal değerini bulma girişimi ve çabasıdır. Değerlendirme ise bir niceliğin ya da niteliğin, belli ölçütlere göre yorumlanıp yargılanarak değerinin ortaya çıkarılmasıdır (Başaran, 2000:266–282). Ölçme bize sadece bir şeyin niceliğine ilişkin bilgi verir; bu bilginin yeterli olup olmadığı, istenilen nicelik ve türden olup olmadığı

* Yrd. Doç. Dr.; Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Bölümü, Söğütü/Trabzon.

değerlendirmenin konusudur (Yıldırım,1983:2). Yani, sadece ölçme kendi başına bir şey ifade etmez ve değerlendirme de ölçme olmadan sonuca varamaz denebilir.

Eğitimin önemli bir parçası olan ölçme ve değerlendirmenin eğitim yapılan tüm alanlar için gerekli olduğu açıktır. Bir eğitim alanı olarak görsel sanatlar eğitiminde de ölçme ve değerlendirmeye ihtiyaç vardır. Ancak, görsel sanatlar eğitiminin özgün yapısı diğer alanlara göre farklılıklar göstermektedir. Hem ilk ve ortaöğretimde hem de yükseköğretimde bu farklılık kendini belli etmektedir.

Bu çalışmanın amacı; ölçme ve değerlendirme sürecini görsel sanatlar eğitimi açısından ele almak, bu süreçte yaşanan zorlukları irdelemek, bu konuda yaşanan gelişmeleri ortaya koymak ve bazı öneriler sunmaktır.

Genel Eğitimde Görsel Sanatlar Dersinin Gerekliliği

Sanat eğitimi, bireyin yaratıcı güç ve potansiyellerini eğitmek, estetik düşünce ve bilinci örgütlemek için gereklidir. Sanat, bireyin sosyal ilişkilerini ayarlamasını, işbirliği ve yardımlaşmayı, doğru seçme ve ifade edebilmeyi, bir işe başlayıp bitirme sevincini tatmayı, üretken olmayı sağladığı için gereklidir (Yolcu, 2004:91). Sanat, çocuklarda biriken enerjiyi değerlendirmede, okulca düşünülen her daldaki konular, onların ruhi ve bedeni inkişafına medar olur (Bigalı, 1984:131). Böylece sanat eğitimi ile çocuk hem ruhen hem bedenlen olgunlaşır.

Sanat aynı zamanda evrensel bir iletişim aracıdır. Sanat eğitimi bütün öğrencilerin, bir imgenin ve sembol yüklü bir dünyanın anlamını çözebilmeleri ve onu anlayabilmeleri için çeşitli becerilerini geliştirmelerine yardım eder (NAEA,1994:3). Bu ders aynı zamanda bireyin yapıcı, yaratıcı etkinliklerde sorumluluk duygusunu kazandırır.(Sezer, 2001:3). Bu özellikler için eğitimin bireye kazandırması gereken vazgeçilmez özelliklerin başında geldiği söylenebilir.

Özsoy'a (2003:42) göre; görsel sanatlar eğitimi sadece bu alanda yetenekli insanlara hitap eden bir ders değildir. Her alanda diğerlerine göre daha yetenekli insanlar olduğu gibi bu alanda da vardır. Ancak görsel sanatlar eğitimi yetenekli ya da yeteneksiz ayrımı yapmadan bütün öğrenciler için gereklidir. Bilinmektedir ki insanlar hayatları boyunca seçimlerinde sürekli estetik kararlar verirler ve beğenilerini ortaya koyarlar. Herhangi bir yere değil de özellikle seçilen beğenilen bir yere ağaç dikmek; herhangi bir müzik bestesi yerine seçilmiş bir müzik bestesi dinlemeyi tercih etmek; herhangi bir duvar yerine özellikle seçilen bir duvara tablo asmak; herhangi bir nesne yerine beğenileni aramak; bir elbiseyi rast gele almak yerine en çok yakışanı aramak; tüm bunların nedeni, aslında bir görünüş ve duygu olan estetik seçim yapma ihtiyacı ve zorunluluğudur.

Günümüzün modern dünyasında yaşayan birey gelişmiş bir beğeniye sahip olmalıdır. Gelişmiş bir beğeni anlayışı görsel sanatlar eğitimi ile mümkündür. Başaran'a (2000:104) göre beğeni; insanı, bir nesnenin veya olayın güzel ya da çirkin olduğu yargısına ulaştıran duygudur. İnsanın beğeni duygusu yaşamı boyunca geliştirdiği değerlere dayanır. Bu yüzden beğeni duygusu öznedir. Bireysel ayrılıklar çok olduğu için insanların beğenisi üzerinde tartışma yapılamaz. Ama bu öznel, beğeni eğitiminin bilimsel ve sanatsal bilgilerinin öğrencilere öğretilmesini engellemez. Beğeni eğitiminin amacı; öğrencinin güzeli çirkinden ayırmasına yardım edecek güvenilir, ince ayrıntıları görmeye yarayan bilgiler, beceriler, tutumlar kazanmasını sağlamaktır.

Görsel sanatlar eğitimi genel eğitimin olması gereken bir parçasıdır. Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşıldığı gibi bu alan bireyin yetişmesinde ve eğitiminde oldukça etkili ve gerekli bir araçtır. Görsel sanatlar eğitimi yakın zamana kadar yanlış olarak bilindiği gibi, sadece yetenekli öğrencilere özel olan ya da öğrencileri dinlendirmeyi hedef alan bir eğitim etkinliği değil, içinde bilişsel, duyuşsal ve devinişsel öğrenmelerin olduğu bir eğitim-öğretim alanıdır.

Görsel Sanatlar Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme Sorunsalı

Görsel sanatlar alanında bazı sorunların varlığını devam ettirdiği bilinmektedir. Bu sorunlar, ölçme ve değerlendirme sürecini de etkileyebilmektedir. Örneğin, derslerin içeriği ile öğrencilerde oluşması beklenen davranışlar doğrudan alakalı olduğu bilinmektedir. Çünkü davranışları oluşturacak olan şey içeriğin (muhteva) öğrencilere kazandırılmasıdır. Bu durumda değerlendirmeden önce ölçmenin, ölçmeden önce davranışın ve davranıştan önce içeriğin belirlenmiş olması gerekir. Oysa görsel sanatlar eğitiminin içeriğine bakıldığında farklı anlayışlar görülebilmektedir (Ayaydın, 2004).

Örneğin, Uçan'a (1996:130-131) göre; görsel sanatlar eğitimi, kavramsal temeller ve kuramsal model bakımından yeterince sağlam ve tutarlı bir çerçeveye oturtulmalıdır. Düzeyi, süreci ve içeriği ne olursa olsun, sanat eğitimi temelde "genel, özengen ve mesleki" olmak üzere üç ana amaç doğrultusunda tasarlanıp gerçekleştirilmesi gereken bir eğitim alanıdır. San'a (1995:13) göre; en temel sorunlarımızdan biri sanat eğitimi dersleri adı altında sanatı bütüncül anlamıyla işleyen derslerin henüz örgün eğitimde programlara girmemiş olmasıdır. Resim-müzik gibi birbirinden ayrı yapılan dersler yerine el becerilerini, el uğraşlarını ve üç boyutlu çalışmalarını da içeren, müzikli, danslı ve drama ile sanat eğitimi dersleri olmalıdır. Stokrocki ve Kırışoğlu'na (1996) göre ise; görsel sanatlar eğitiminin dört disiplinin birleşmesinden oluşan "Disipline Dayalı Görsel Sanatlar Eğitimi" anlayışına göre düzenlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu görüşe göre görsel sanatlar eğitimi; estetik, sanat tarihi, sanat eleştirisi ve uygulama alanlarının birleşiminden oluşmalıdır.

Örneklerden anlaşıldığı üzere, görsel sanatlar eğitimin içeriği yani öğretilmesi gerekenin ne olduğu konusunda fikir birliğinden bahsetmek oldukça zor gözükmektedir. İçerik konusunda fikir birliğinin olmayışı dersin amaçlarını da etkileyebilmektedir. Mager'e (1967:3) göre; "Öğrencinin göstermesi istenilen davranış örneğinin tanımlanması eğitimde amacı oluşturur". Yani amaçların somut ve sınırlı olarak belirlenmemiş olması ise öğrenciden beklenen davranışları tanımlanmış olarak ortaya koymasın engellemektedir. Davranışların tanımlanmasının ise doğrudan ölçme ve değerlendirme işlemi ile alakalı olduğu açıktır.

Öğrenme ürünü olan davranışlar üç kısımdır. Öğrenilen insan davranışlarından bir kısmı devinimsel, bir kısmı bilişsel ve bir kısmı da duyuşsal özellikler taşıyan davranışlardır (Özçelik, 1981:2). Görsel sanatlar eğitiminde bu davranış biçimlerinin her türü yer alabilmektedir. Ancak duygusal ve devinimsel özellikli davranışların daha yoğun olduğu söylenebilir. Bu durum ise davranışların gözlemlenebilir ve dolayısı ile ölçülebilir olmasını zorlaştırmaktadır. Ölçmenin olmadığı yerde ise bir sonraki basamak olan değerlendirmeden bahsetmek olanaksız görünmektedir. Böylece ölçme yapmadan değerlendirme basamağına geçen sanat eğitimcisinin kişisel yargılarından ve öznel değerlendirmelerinden uzak durabileceğini söylemek zor olsa gerek.

Değerlendirme, ölçme sonucunda oluşan niceliğin yeterliliği konusunda ortaya konan yargıdır. Değerlendirme bir ölçme sonucu ile bir ölçüt gerektirir. Ölçütsüz değerlendirme olmaz. Ölçüt önceden kesin olarak belirlenmiş standarttır, ya da gruba bağlı olarak çıkarılmış tipik bir puandır, normdur (Küçükahmet, 2003:192).

Neleri ölçmek mümkündür? Bu sorunun cevabı “*Herhangi bir miktarda mevcut olan her şey ölçülebilir*” şeklinde olacaktır. Ancak bu cümle mevcut olan her şeyin ölçüldüğünü değil, miktar olarak mevcut olan her şeyi ölçülebildiğini söylemektedir. Böylece, bazı durumlarda başarıyı iyi bir şekilde ölçmenin mümkün olmadığını fakat vazifeyi en iyi şekilde yapabilmek için güvenilir ölçme araçları bulmak gerektiği sorunu ile karşı karşıya kalınmaktadır (Micheels-Karnes,1968:12). Ölçütlerin kaynağının dersin amaçlarında aranması gerekir (Yıldırım, 1983:6).

Gerçekleştirilmek istenen davranış değişikliğinin bazı özellikleri vardır. Bunlardan biri gerçekleştirilmek istenen yeni duruma göre değiştirilecek olan davranışın gözlenebilme olanağı ile ilgilidir (Tekin,1982:8). Görsel sanatlar eğitiminde kazandırılmak istenen davranış ölçülebilir mi? Bu alanda da ölçme değerlendirme işlemi olmasına gerek duyulduğuna göre ölçülebilir davranışlara da gerek vardır (Stokrocki & Kırıçoğlu, 1996:43).

Görsel sanatlar eğitiminin özgün yapısı da bazı durumlarda ölçme değerlendirme sürecini zora sokabilmektedir. Çünkü görsel sanatlar eğitiminin doğası ile ölçme ve değerlendirme işleminin mantığı birbirine uzak görünmektedir. Ölçmenin mantığında standart olanı hedef alma olduğu halde görsel sanatlar eğitiminin doğasında ise farklı olanı ortaya koyma çabası vardır.

Ölçme ve Değerlendirme Sürecine Yaklaşımlar

Görsel sanatlar eğitimi alanında ölçme ve değerlendirme sürecine en doğru yaklaşımı bulma çabaları günümüze kadar sürekli devam etmiştir (Ayaydın, 2009). Sanat eğitimcileri birçok farklı yaklaşımlar ileri sürmüşlerdir. Günümüzde de bu konuda araştırmaların sürdüğü ve çeşitli önerilerin sunulduğu bilinmektedir. Bu kıysında ileri sürülen bazı ölçme ve değerlendirme yöntemleri tartışılacaktır.

Türkiye’de yetişen ilk sanat eğitimcilerinden biri olan Gel’e (1990:199) göre, ölçme ve değerlendirme sürecinde özellikle şu kriterlere dikkat edilmelidir: a)Yapılan çalışmanın özgünlüğü; b) Verileni alma, uygulama ve çözümleme yetisi; c) Zamanı, araç - gereci kullanma yeterliliği ve d) Anlatım gücü.

Görsel sanatlar alanında hatırı sayılır bir eğitimci olan Türkdoğan (1981:102), ölçme ve değerlendirme işlemi ile ilgili olarak tavsiye niteliğinde bazı noktalara dikkat çekmektedir. Bu noktalar şöyle özetlenebilir: a) Öğrenciler değerlendirilirken bir diğeri veya bir grupla kıyaslanmamalı, her öğrenci kendi özellikleri ve yetenekleri ölçüsünde değerlendirilmelidir; b) Öğrencilerin bir çalışmasına bakarak değil, belirli bir süre içinde yaptığı tüm çalışmalar görülerek değerlendirme yapılmalıdır; c) Öğrencinin çabası, iyi niyeti, verileni ne denli başarabildiği gözetilerek nota yansıtılmalıdır ve d) Onların zekice buluşları iyi kavranmalı, hangi süreçten geçmiş oldukları iyi gözlenmelidir.

Bazı eğitimciler ise ölçme ve değerlendirme yaklaşımıyla ilgili olarak bazı hususları ön plana taşımaktadır. Bu hususlar: a) Konunun anlam ve amacına uygun

gelişimi; b) Konunun özgünlüğü; c) Beceri düzeyi; d) Zamanı verimli kullanabilme; e) Çalışma koşullarına uyuma; f) Temizlik ve düzenlilik (Artut, 2001:294).

Yukarıdaki açıklamalar incelendiğinde bazı çıkarımlar yapmak mümkündür. Bu açıklamalara göre, sanat eğitimcilerinin görsel sanatlar eğitiminde ölçme ve değerlendirme sürecine yaklaşımlarının birbirinden farklı olduğu ancak bazı tartışılabilir noktalarda birleştiği görülmektedir. Örneğin birinci ortak nokta bu görüşlerin kesin ve ölçülebilir ölçütlerden çok genel gözleme dayalı olduğu ya da çoğunlukla sanat eğitimcisinin kanaati ile ilgili olan ölçütler içerdiği'dir. İkinci ortak nokta ise genellikle ölçme basamağının dikkate alınmadan değerlendirme basamağından bahsedilmesidir. Ayrıca başka bir nokta ise öğrencinin iyi niyeti ve temiz çalışması gibi bazı unsurların değerlendirme süreci içinde düşünülmesidir. Öğrencinin derslere devamlılığı, disiplini, ahlaklılık, uysallığı değerlendirmede göz önüne alınması gerekir mi? Kırıçoğlu'nun (2002:203) belirttiğine göre; öğrencinin çalışma süresi içinde sergilediği her davranış kimi zaman bilmeden elde edilen her güzellik eğitim adına kabul görmekte öğretmen üzerinde etkili olabilmekte ve değerlendirmeye yansiyabilmektedir.

Gançaydın'ın (1993:123) yaklaşımına göre ise; yetmişmiş eğitimcilerle birlikte gerekli koşulların oluşturulmasından sonra not sisteminin kaldırılması, gerçek anlamda bir eğitim aşamasına gelindiğinin belirtisi sayılabilir. Öğrenci çalışmalarının değerlendirilmesi, çoğunlukla, yapılan işler üzerinde konuşma biçiminde yapılmalı, notun hiç önemli olmadığı öğrencilere iyice duyumsatılmalıdır. Böyle bir atmosferin yaratılması, çalışma sevinci ve yaratma isteği uyandırır. Çünkü sanat, karşılıksız bir haz uyandırma amacına dönüktür.

Stokrocki ve Kırıçoğlu'na (1996:43-44) göre; değerlendirmede üç yöntem kullanılabilir: Bunlar geleneksel (nicel) sanat testleri, ön değerlendirme ve son değerlendirme yöntemidir. *Geleneksel (nicel) sanat testleri*; nicel değerlendirme araçlarıyla öğrenmeyi sayısal değer yoluyla ölçer. *Ön değerlendirme (niteliksel) yöntemi*; niteliksel değerlendirme araçları bir sanat deneyiminin niteliklerini tanımlar ancak bunları ölçmez (öğrenci çalışmalarının video kayıtları, fotoğrafları, çalışma kâğıtları vs.). *Son değerlendirme yöntemi*; öğrencinin gelişiminin değerlendirilmesidir. Dosya değerlendirmesi olarak da bilinen bu değerlendirme, son ürünü ve bunun gelişim evrelerini kapsar. Ayrıca, özellikle uygulamalı çalışmalar için ölçüt belirlenebilir. Örneğin bu ölçütler şunlar olabilir: a) Ustalık (bir gerecin tam ve tekniğine uygun kullanılması); b) Özgünlük (soruna bilinen kalıp çözümler dışında bir çözüm bulunması); c) Verilen ödevin ve ödevle ilişkin kavramların tanımlanması; d) Zamanında işi tamamlama ve e) Serbest puanlar.

Milli Eğitim Bakanlığının yenileşme süreci kapsamında son olarak hazırlanmış olduğu *İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı*'nda ise ölçme değerlendirme sürecine önceki programa göre daha kapsamlı bir yaklaşım getirildiği görülmektedir. Bu programa (MEB, 2006:16) göre, görsel sanatlar dersinde kullanılacak ölçme ve değerlendirme araçları *öz değerlendirme, kontrol listeleri, derecelendirme ölçekleri, öğrenci süreç dosyası, performans ve proje ödevler, dereceli puanlama anahtarı* olmalıdır. Programın tavsiye ettiği bu araçların nasıl kullanılacağı yeterince açık gösterilmemiş olsa da, en azından ölçme işlemi için çeşitli araçlar önermiş olması bir gelişme olarak kabul edilebilir.

Designing Assessment In Art adlı eserinde, değerlendirme ile ilgili olarak Armstrong (1994:19), sanatsal bilgi ve ölçütlerin kullanılmasında özellikle öğrencilerin gözlemlenmesinden bahsetmektedir. Ayrıca, bu gözlemlerin bazı sorulara cevap arayarak elde edilebileceğini belirtmektedir. Örneğin bu sorular öğrencilere yönelik olarak şunlar olabilir: Sanat ve sanatçılar hakkında bilgi sahibi olabilir mi? Sanatsal araçları, metotları, teknikleri kullanmada yeterli oldu mu? Fikirlerine etkili görsel formlar verebildi mi? Doğadan ve insanlardan oluşan çevrenin görsel kalitesini ayırt edebildi mi? Sanatsal etkinliklere aktif olarak katılabildi mi? Sanatsal konulara destek verilmesiyle ilgili konuların nedenlerini ifade edebildi mi? Sanatsal çalışmaların analizini ve onların anlamlarının yorumunu yapabildi mi? Sanata ve sanatın hayattaki önemine karşı pozitif davranış gösterebildi mi? Meraklı, yaratıcı, yenilikçi ve yeni fikirlere açık mı? Sanat hakkındaki fikirlerini sözlü ve yazılı açık şekilde ifade edebildi mi? Fikirlerini sanatsal tartışmada, yaratıcı sanatsal ürünlerde anlatabildi mi ve sentez yapabildi mi?

Bazı sanat eğitimcileri ölçme ve değerlendirme yaklaşımı olarak hem ürünü hem de çalışma sürecini göz önünde bulundurmak gerektiğini ileri sürmektedir. Örneğin, Gentle'ye (1993:121) göre; öğrenci çalışmalarını değerlendirirken çalışmanın incelenmesinden ve daha önce tutulmuş gözlem notlarında bazı özellikler aranabilir. Bu özellikler öğrenmenin ilerleyişi konusunda bazı fikirler verebilir. Ve bu özelliklerin kullanılmasıyla bir ölçek oluşturarak öğrencideki gelişmeler takip edilebilir. Bu kelimeler (confidence) güven, (skill) beceri ve (understanding) anlamadır. Her öğrenme ile öğrencide *güveni* artırmak amaçlanır. Uygulama ve pratikler ile *beceride* artışın olması beklenir. Öğretmen yalnızca materyaller ve onları kullanma konusunda bilgi ve becerinin artışını değil, aynı zamanda öğrencilerin sanatı daha iyi *anlamaları* amaçlanır.

Görsel sanatlar eğitimi alanında hatırı sayılır bir eğitimci olan Eisner'e (1997:223) göre; bir ölçme ve değerlendirme yöntemi olarak sanat eleştirisi kullanılabilir. Bir görsel formun hakkında, öğrenciden kanıtlarla desteklenen bir yargı beklenebilir. Ya da bir yargı kanıtlarla çürütülebilir. Örneğin, bir öğrenci "Bu heykelin önemli bir eser olduğunu düşünüyorum" diyebilir. Burada öğretmen öğrenciye "Niçin?" sorusunu sorabilir. Öğrenci de bu soruyu cevaplamak için sahip olduğu bilgileri ortaya dökebilir. Böylece öğretmen, öğrencinin sanattan ve estetikten ne anladığı ve bu konuda ne kadar bilgi sahibi olduğu hakkında bir fikir sahibi olabilir.

Görsel sanatlar eğitiminde yer alan çağdaş ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarından biri de sürece dayalı değerlendirmeye yöntemidir. Tuna'ya (2009:237) göre süreç değerlendirmesi, ürünün oluşturulması aşamasında öğretmenin karar vermesini kolaylaştırmak amacıyla yapılan gözlemler dizisidir. Gözlem görsel sanatlar dersi için önemli bir yöntemdir ve gözlem yapmak öğrenci hakkında hızlı ve doğru bilgiler sağlar.

Çoklu Zekâ Kuramı'nı tanımlayan ve bu kuram ile eğitim dünyasını önemli ölçüde etkileyen kişi olan Gardner'e göre; birey çoğul zekâya sahiptir. Bu durumda ölçme ve değerlendirme süreci de çoğul zekâlara göre düzenlenmelidir (Gardner,1983,1999). Bu kurama göre; öğrencilerin belli bir beceri, konu ya da alandaki yeterliliğini çeşitli yollarla gösterebilmesi gerekir. Böylece, öğretim sekiz farklı yolla yapılıyorsa, değerlendirme de sekiz farklı yolla yapılabilir görüşü vurgulanmaktadır (Bümen, 2002:89). Değerlendirme, bireyin yetenekleri ve potansiyeli ile ilgili bilgi edinmek, bireye yararlı dönütler sağlamak ve çevresindekilere yararlı veriler

vermek olarak tanımlamaktadır. Bu nedenle klasik testlerden çok, öğretmen, öğrenci ve velilerin değerlendirme çalışmalarının içinde sürekli yer aldığı bir yaklaşımı savunur (Gardner, 1993:174). Ayrıca Gardner, araştırmaları sonucuna dayanarak sanatsal öğrenmenin tamamen bilişsel aktiviteler olduğunu belirtmiştir (Zessoules ve ark.,1993:122). Buna göre, görsel sanatlar eğitiminde bilişsel alana yönelik ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarının yeterli derecede yer alması gerektiği söylenebilir.

Ölçme ve değerlendirmenin kesin veri ve ölçülebilirlik gerektirdiği yönündeki yaklaşımlar görsel sanat eğitiminin farklı yapısı da dikkate alınarak değerlendirilmede eğitimcilerini yeni ölçme arayışlarına yöneltmiştir (Kırışoğlu, 2009:138).

Alakuş'un (2004) araştırmasında, geliştirilen bir veri toplama aracından elde edilen verilerle öğrenci çalışmalarını değerlendirmenin nasıl yapılabileceğini belirlemek amacıyla bir çalışma yapılmıştır. Uygulama süreci, nitel araştırma yaklaşımı ile gözlenmiş ve dokümanlar incelenmiştir. Araştırma, farklı başarı düzeylerinde örneklem olarak seçilen üç öğrencinin veri toplama aracında belirttikleri görüşlere dayalı olarak yapılan yorumlarla sınırlı tutulmuştur. Sanat öğretiminin niteliğinin araştırılmasına yönelik yapılan bu çalışmada uygulama sınıfındaki sanat (resim-ş) öğretmenin dersteki ölçümleme ve değerlendirme yöntemi olumlu bulgularla sonuçlanmıştır. Esnek bir not ile değerlendirme yaklaşımının öğrencilerin dersten geçip kalma gibi bir strese girmeden resim-iş dersine yönelik tavırlarını olumlu yönde etkilemiş olduğu bu araştırmanın en önemli sonuçlarından biridir.

Göksu'nun (2006:68), görsel sanatlar eğitimi öğretmenlerinin görüşlerine başvurarak yaptığı bir çalışmada ölçme ve değerlendirme ile ilgili bazı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Buna göre öğretmenlerin genelini; öğrencilerinin resim çalışmalarını eleştirirken, birkaç farklı çalışma üzerinde diğer öğrencilerin görüşlerini aldığı, 5'li not değerlendirme sistemini tam olmasa da uygun bulduğu fakat bu değerlendirme sisteminde düzeltilmesi gereken noktalar olduğunu belirttikleri ve öğrencilerin bu dersten düşük not almayı kabullenemediği tespit edilmiştir,

Şişginoğlu (2007) ise Çok Alanlı Sanat Eğitimi yönteminde ölçme ve değerlendirmenin nasıl yapılması gerektiğini ortaya koymak amacıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda; eğitim sistemi içerisinde sanat eğitiminde ölçme ve değerlendirme boyutunun tam olarak netlik kazanmadığı, eksiklikler olduğu görülmüştür. Öğrenciyi çok yönlü geliştiren Çok Alanlı Sanat Eğitiminde değerlendirmenin de, öğrencinin gözlemlenerek her davranışın değerlendirilmesi gerektiği konusuna varılmıştır.

Çok Alanlı Sanat Eğitiminde Değerlendirme Yöntemlerinin ne olabileceğini saptamak amacıyla yapılan bir çalışmada görsel sanatlar öğretmenlerinin sanatsal etkinliğin ölçülmesi ve değerlendirilmesinde beklenen ve istenen düzeyde olmadıkları saptanmıştır. Araştırmada elde edilen verilere göre öğretimin hedefleri ile değerlendirmenin yapısının birbirine paralel gitmesi gerektiği görülmüştür. Ayrıca, araştırmada elde edilen bulgulara göre sanat öğretmenleri sanatsal bir etkinliğin değerlendirilmesinde sınamaya, ölçümleme(derecelendirme), öz eleştiri ve eleştiri gibi birbirini tamamlayan ve bütünleyen farklı boyutları kullanmamaktadır (Mamur, 2004).

Yapılan başka bir çalışmada ilköğretim okullarında görev yapan resim-is öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirmeyi nasıl yaptıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda, resim-is öğretmenlerinin değerlendirmelerini ürüne dayalı yaptıkları ve öğrencilerin tutumları ve ilgileri ile ilişkili olmadığını göstermektedir.

◆ Abdullah Ayaydın

Anket verileri ile geleneksel sanat testleri, anket ve envanter gibi ölçümleme araçlarının sanat eğitimi değerlendirmesinde kullanım oranlarının düşük olduğu belirlenmiştir (Mermer, 2006).

Mamur (2009), Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi atölye derslerinde resim bölümü öğrencilerin sanatsal yeterliliğini ölçme ve değerlendirmede kullanılan yöntemleri belirlemek ve sanat atölye derslerine özgü hazırlanan EGD (Eğitsel Gelişim Dosyası) değerlendirme tekniğinin sanatsal öğrenmeyi ölçme ve değerlendirmede uygulanabilirliği ile öğrenme sürecine katkıları açısından değerlendirmek amacıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonunda hali hazırda uygulanan ölçme ve değerlendirme tekniklerinin öğrenciyi ve programı gerçekçi ve ayrıntılı olarak izleme ve değerlendirmede yetersiz kaldığı belirlenmiştir. EGD değerlendirme tekniğinin sanat atölye derslerinde uygulanması sonucunda EGD'nin derin ve kapsamlı değerlendirmeye olanak tanıdığı ve öğrenme sürecini desteklediği, öğrencilere kendilerini ve öğrenme stillerini tanıttığı, öğrencinin üretimsel, eleştirel, kültürel ve estetik anlamda sınıf ödevlerinde neler yapabileceği yönünde örnekler sunduğu sonucuna varılmıştır.

Sonuç

Görsel sanatlar alanında ölçme ve değerlendirme sürecine birbirinden oldukça farklı yaklaşımlar olduğu görülmektedir. Bazı görüşler daha çok ürüne odaklı değerlendirmeden bahsederken bazı görüşler ise süreci değerlendirmeye yönelik öneriler ileri sürmektedir. Bazı eğitimciler öğrencilerin temizlik, derse devamlılık ve ilgi gibi tutumlarının da değerlendirmeye katılması gerektiğini ifade ederken bazıları ise görsel sanatlar alanında notla değerlendirmenin yer almaması gerektiğini ileri sürmektedir.

Eğitim sürecinde ölçme ve değerlendirme yöntemini belirlemenin öncesinde neyin öğretileceği de önemlidir. Ayrıca, Armstrong'un (1994:1) da belirttiği gibi, görsel sanatlar derslerinde içeriğin değişmesi, genişlemesi beraberinde karakterize edilmiş yeni öğretim yaklaşımlarının geliştirilmesini ve bunun yanında değerlendirmede buna bağlı farklı metodların kullanılmasını gerektirmektedir. Ancak, görsel sanatlar eğitimcilerinin içerik ve öğretim yöntemleri ile ilgili görüşleri irdelendiğinde tam bir örtüşmeden söz edilemeyeceği görülmektedir. İçerik ve öğretim yöntemleri hakkındaki bu görüş farklılıklarına bakılarak, ölçme ve değerlendirme yaklaşımları ile ilgili çeşitliliğe durumun sebep olduğu söylenebilir.

Birçok eğitimcinin ölçme ve değerlendirme sürecine yönelik olarak kişisel önerilerini ileri sürdüğü söylenebilir. Bu öneriler çoğunlukla genel ifadelerden oluşmaktadır. Bu ifadelerin sınırlandırılmamış ve somut davranışları ölçebilecek nitelikte olmadığını belirtmek yanlış olmasa gerek. Çünkü sınanabilecek ölçütler detaylı olarak verilmemiştir. Ayrıca bu durum ölçme işlemi yapılmadan direkt bir basamak sonrası olan değerlendirme işlemine geçilmesine sebep olabilmektedir.

Görsel sanatlar eğitimi alanında ölçme ve değerlendirme yaklaşımı belirlemeye yönelik yeni araştırmaların olduğu görülmüştür. Ayrıca bu konuda yer alan önerilerin -öncekilerden farklı olarak- kişisel kanaate göre değil, bilimsel araştırmaların sonucuna göre yapılmış olması sevindiricidir.

Öneriler

Görsel sanatlar eğitiminde ölçme ve değerlendirme işleminin en doğru şekilde yapılabilmesi için öncelikle bu dersin içeriğinin ve öğretim yöntemlerinin yeniden

gözden geçirilmesi gereklidir. İçerik ve öğretim yöntemleri birçok görsel sanatlar eğitimcisinin üzerinde uzlaşabildiği bir konuma gelinceye kadar üzerinde çalışılmalıdır. Bu çalışma görsel sanatlar eğitimcileri ile eğitimbilim uzmanlarının işbirliği ile disiplinler arası bir anlayış içinde yürütülmelidir.

Görsel sanatlar eğitiminde diğer alanlardan biraz daha farklı olarak sadece sonuç değil, sonuca giden yol da önemlidir. Yani sadece ürünü değerlendirmek yeterli görülmemelidir. Aynı şekilde süreç de göz ardı edilemez. Öyleyse hem sonucu (ürünü) hem de süreci içine alan kapsamlı bir ölçme ve değerlendirme süreci yer almalıdır.

Geleneksel resim-iş eğitiminin çoğunlukla öznel etkiler taşıyan değerlendirme anlayışının günümüzde de devam ettiği görülmektedir. Bazı sanat eğitimcilerinin değerlendirme yöntemi olarak ileri sürdüğü genel ifadeler de buna işaret etmektedir. Modern eğitim anlayışı içinde somut ve gözlenebilir, dolayısıyla ölçülebilir davranışlar belirlenmelidir. Bu davranışlar dersin içeriği ile doğrudan ilişkili olmalı ve dersin hedefleri arasında yer almalıdır. (Burada bahsedilen davranış kavramı, davranışçı eğitim anlayışı ile sınırlı değildir. Dersin kazanımları da birer davranış değişikliği olarak düşünülebilir). Ayrıca, değerlendirmenin ölçümden sonraki basamak olduğu unutulmamalı, ölçme ve değerlendirme bir arada düşünülmeli.

Görsel sanatlar eğitiminde özellikle ölçme ve değerlendirme alanında yapılan araştırmalar çoğaltılmalı. Birçok araştırmacının bir araya gelmesi ile yapılabilecek daha kapsamlı ve proje niteliğinde çalışmalar başlatılmalı.

Kaynakça

- ALAKUŞ, A.O. (2004). İlköğretim Kurumları Resim-İş Derslerinde Kriterlere Dayalı Ölçümleme Ve Değerlendirme, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi C.3 S.9 (034-046)
- ARMSTRONG, L.C. (1994). Designing Assessment In Art. Reston: National Art Education Association.
- ARTUT, K. (2001). Eğitim Fakülteleri Ve İlköğretim Öğretmenleri İçin Sanat Eğitimi Kuramları Ve Yöntemleri, Birinci Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık
- AYAYDIN, A. (2004). İlköğretim Görsel Sanatlar (Resim-İş) Eğitiminde Değerlendirme Sorunu, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 4, (7), 27-39.
- AYAYDIN, A. (2009). Görsel Sanatlar Eğitiminde Ölçme-Değerlendirme Yöntemi Arayışları, Sakarya: 17. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiriler Kitabı.
- BAŞARAN, İ. E.(2000). Eğitim Psikolojisi, Eğitimin Psikolojik Temelleri. Ankara: Umut Yayın Dağıtım.
- BİGALI, Şeref. (1984). Resim Sanatı, Ankara: Şafak Matbaası
- BÜMEN, N. T. (2002). Okulda Çoklu Zekâ Kuramı, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- EİSNER, E.W. (1997). Educating Artistic Vision, United States of America: The Macmillan Company.
- GARDNER, H. (1983). Frames of Mind: The Rheory of Multiple Intelligences. New York: Basic Books.
- GARDNER, H. (1993). Multiple Intelligences: The Theory in Practice. New York:Published by Basic Books.
- GARDNER, H. (1999). Intelligence Reframed: Multiple Intelligences For The 21st Century. New York, NY: Basic Books.

◆ Abdullah Ayaydın

- GEL, H.Y. (1990). *“Türkiye’de Resim-İş Öğretiminde Yöntem ve Değerlendirme”*, Ortaöğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları, Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- GENÇAYDIN, Z. (1993). Sanat Eğitimi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayın No:582
- GENTLE, K. (1993). Teaching Painting In The Primary School, Trowbridge: Redwood Books.
- GÖKSU, E. (2006). İlköğretim Okulu Görsel Sanatlar Dersi Öğretmenlerinin Görsel Sanatlar Dersini Değerlendirmeye Yönelik Görüşleri, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- KAYA, Z. (2006). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- KIRIŞOĞLU, O. T. (2009). Sanat Kültür Yaratıcılık, Ankara: Pegem Akademi Yayınları
- KÜÇÜKAHMET, L. (2003). Öğretimde Planlama ve Değerlendirme, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- M.E.B. (2006). İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı.
- MAGER, R.F. (1967). Öğretim Amaçlarının Hazırlanması, Ankara: Ajans-Türk Matbaası
- MAMUR, N. (2004). Çok Alanlı Sanat Eğitiminde Ölçümleme ve Değerlendirme Yaklaşımları: Bolu ili Örneği, *ilköğretim-Online*, 3(2), 1–18, [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr>
- MAMUR, N. (2009). Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Resim Bölümü Öğrencilerinin Sanatsal Yeterliliğini Ölçme Ve Değerlendirmede Eğitsel Gelişim Dosyasının (Portfolyo) Rolü, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi
- MERMER, C.Ö. (2006). İlköğretim II. Kademe Resim-İs (Sanat) Eğitimi Derslerinde Sınama, Ölçümleme ve Değerlendirme Yöntemlerinin Kullanımı, Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- MICHEELS, W. J., M.R. Karnes (1968). Eğitimde Başarının Ölçülmesi (Çev: İbrahim Yurt), Ankara: Ajans-Türk Matbaası.
- NAEA (National Art Education Association) (1994), The National Visual Arts Standarts, Reston, USA.
- ÖZÇELİK, D.A. (1981). Okullarda Ölçme Ve Değerlendirme, Ankara: ÜSYM-Eğitim Yayınları:3.
- ÖZSOY, V. (2003). Görsel Sanatlar Eğitimi Resim-İş Eğitiminin Tarihsel ve Düşünsel Temelleri, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- SAN, İ. (1995). Sanat Eğitiminin Geleceği, Ankara: Mert Matbaası (Seminer 20–22 Ekim 1994).
- SEZER, Hulusi. (2001). İlköğretimde Resim-İş Eğitimi, Ankara: MEB Projeler Koordinasyon Dairesi Başkanlığı.
- STOKROCKİ, M& KIRIŞOĞLU, O. (1996). Ortaöğretim Sanat Öğretimi, Ankara, YÖK/DB, M.E.G.P.
- ŞIŞGINOĞLU, F. (2007). Çok Alanlı Sanat Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- TEKİN, H. (1982). Eğitimde Ölçme Ve Değerlendirme, Ankara: Daily News Ofset Tesisleri.
- TUNA, S. (2009). Sanat Eserini değerlendirme (Ed.Ali Osman Aydın-Levent Mercin), Sanat Eğitimi Ve Görsel Sanatlar Öğretimi, Ankara: Pegem Akademi Yayınları
- TÜRKDOĞAN, G. (1981). Sanat Eğitimi Yöntemleri (Resim-İş Öğretimi), Ankara: Ayyıldız Matbaası A.Ş.
- UÇAN, A. (1996). İnsan ve Müzik İnsan ve Sanat Eğitimi, Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları
- YILDIRIM, C. (1983). Eğitimde Ölçme Ve Değerlendirme, Ankara: ÖSYM Eğitim Yayınları:7.
- YOLCU, Enver. (2004). Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- ZESSOULES, R., D.P.Wolf, H.Gardner. (1993). *“A Better Blance: Arts Propel as an Alternative to Discipline-Based Art Education”*, Discipline-Based Art Education and Culturel Diversity, Printed in United States of America.

MEASUREMENT AND EVALUATION PROCESS IN VISUAL ART EDUCATION

Abdullah AYAYDIN*

Abstract

Art education plays an important role on personal growth and on the motivation of person with the society. Art education aims the students to produce individuals who are capable of aesthetic perception and taste, too. With the knowledge of their environments, person with improved sensibility of esthetics can easily notice events going on around them so they can behave sensitively towards the visual pollution. Basic aim of art education is educating the person with the manner of arts. The three virtuous stones of this education are the teacher, the student and the education programme. One of the basic elements of educational program is evaluation and assessment. Evaluation and assessment process in visual art education is important. It is known that if the measurement and assessment are correctly applied, the quality and permanence of the learning will be increased. Since there are not any exact criteria in assessment in this area, there will be some difficulties in it. These difficulties sometimes transforms into problems. The research was designed with survey model. The main purpose of thus study is to bring up hardness in evaluation and assessment in visual art education, to argue about these, to explain search of method and to present a proposal.

Key Words: Visual art education, evaluation and assessment

* Assistant Professor Dr.; Karadeniz Technical University, Fatih Faculty of Education, Department of Fine Arts, Söğütlü-Trabzon.